فصلنامه علمی اعتیاد پژوهی، سال هفدهم، شماره شصت و هشتم، ص۲۶-۷، تابستان ۱۴۰۲
Scientific Quarterly of Research on Addiction, Vol. 17, No. 68, P 7-26, Summer 2023

مقاله پژوهشی
Research Article

الگوی تحلیل راهبردی مبارزه با مواد مخدر بر محور اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

تهمینه باهری‌اسلامی[۱]، حمیدرضا کرمی[۲]، رحمان امینیان[۳]، عزیز دولتخواه[۴]، جهانبخش سنجابی‌شیرازی[۵]، علیرضا معروفی[۶]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۱۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۲۷

چکیده

هدف: هدف از این پژوهش، ارائه الگوی تحلیل راهبردی مبارزه با مواد مخدر بر محور اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بود. **روش:** پژوهش حاضر کاربردی و در زمره پژوهش‌های کیفی بود. روش مطالعه تحلیل گفتمان و تحلیل محتوا بود و روش گردآوری داده‌ها اسنادی بود. در این پژوهش از مجموعه بیانات و سخنرانی‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با تمرکز بر سخنرانی‌های موضوعی و ویژه در مناسبات استفاده شد و برای طراحی الگوی تحلیل راهبردی، با نظر خبرگان و صاحب‌نظران، از روش دلفی استفاده شد. **یافته‌ها:** الگوی تحلیل راهبردی مبتنی بر اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در پنج مؤلفه تحلیل واقعیت، اهداف راهبردی، اصول و ارزش‌ها، سیاست‌ها و راهبردهای کلی و عمومی و همچنین دو زیرمؤلفه شایستگی‌های کلیدی و چالش‌ها ذیل مؤلفه تحلیل واقعیت ارائه شد. همچنین، راهبردهای حوزه مبارزه با مواد مخدر برگرفته از راهبردهای استخراجی از بیانات معظم له را می‌توان در هفت حوزه فرهنگی-اجتماعی؛ علمی، فناوری و آموزشی؛ اقتصادی؛ سیاسی و سیاست خارجی؛ حقوقی، اداری و قضایی؛ دفاعی-امنیتی و امور زیربنایی دسته‌بندی نمود. **نتیجه‌گیری:** الگوی تحلیل راهبردی ارائه‌شده می‌تواند مورداستفاده همه سازمان‌ها برای طراحی راهبردها برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، تحلیل راهبردی، مبارزه با مواد مخدر

۱. نویسنده مسئول: استادیار، گروه مبارزه با مواد مخدر، دانشگاه علوم انتظامی امین- ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری، تهران، ایران. پست الکترونیک: t_baheri@tabrizu.ac.ir
۲. استادیار، گروه مبارزه با مواد مخدر، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.
۳. مدرس دانشگاه جامع علمی کاربردی، تهران، ایران.
۴. کارشناس ارشد اقتصاد، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۵. دکتری حرفه‌ای پزشکی، دانشگاه رازی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران.
۶. کارشناس ارشد پدافند غیر عامل، دانشگاه مالک اشتر، تهران، ایران.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

مقدمه

قاچاق مواد مخدر همواره به‌عنوان یک تهدید جدی در سلامت و ایمنی عمومی جامعه و مهم‌ترین تهدید علیه امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران است. مجرمان جرائم مواد مخدر به شکل عرضه و تقاضا به‌طور عمیقی در ارتباط هستند و مافیای جهانی مواد مخدر حتی با استفاده از سرویس‌های اطلاعاتی کشورهای مختلف به‌صورت سازمان‌یافته‌ای در حال فعالیت هستند. به همین دلیل است که مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مبارزه با این پدیده را یک «جهاد بزرگ» دانسته و مقابله با این «بلای بزرگ و تهدید عظیم» را در کشور نیازمند اتخاذ یک رویکرد جدید و سیاست‌های همه جانبه می‌داند. این مهم در قالب سیاست‌های کلی مبارزه با مواد مخدر نیز تأکید شده است؛ بنابراین امنیت اجتماعی تحت تأثیر جرائم مرتبط با مواد مخدر گسترده است و دولت‌ها برای کاهش آسیب‌های ناشی از مواد مخدر، راهبردهای مختلفی را تدوین می‌نمایند. این راهبردها معمولاً بیشتر برای کنترل مواد مخدر است. البته اثربخشی به دلیل عدم درک تجارت جرائم مواد مخدر ممکن است محدود باشد.

بیانات، تدابیر و فرامین مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مؤیدی دیگر بر آن است که معظم له در موضوعات اساسی متخصص و نظریه‌پرداز بوده و در برخی موارد نخبگان نیز از فهم به‌موقع و عمیق بیانات ایشان ناتوان می‌باشند. تحلیل راهبردی بیانات نشان می‌دهد معظم له برای حرکت در مسیر تمدن نوین اسلامی نقشه راه دقیق و جامعی طراحی نموده‌اند که در بیانات مختلف آن را تبیین می‌نمایند. به‌واسطه لزوم کلان نگری، همه‌جانبه نگری و لزوم درک نیازهای کشور در حوزه مبارزه با مواد مخدر، ستاد مبارزه با مواد مخدر نیازمند شیوه خاصی از تحلیل راهبردی است که تأمین‌کننده اهداف بلند مدت این حوزه باشد. تحلیل راهبردی بر محور اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، به‌واسطه چهارچوب و اندیشه مختص معظم له شیوه مناسبی است که چگونگی رسیدن به اهداف راهبردی را نیز تبیین می‌نماید. لذا ضروری است با هدف ایجاد هماهنگی بیشتر در مدیریت راهبردی در ستاد مبارزه با مواد مخدر با نظام موجود در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و نیز اجرائی نمودن بیانات ایشان، ابتدا الگوی

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

موجود در بیانات احصـــاء و ســـپس هر یک از مؤلفه‌های آن تبیین شـــود؛ آنچه در این پژوهش، تحت عنوان «راه‌یابی راهبردی» نامیده می‌شود.

واژه راهبرد از لغت یونانی اســـتراتگوس به معنی هنر ژنرال‌ها گرفته شـــده اســـت. واژه «راهبرد» همچنین در دهه ۱۹۶۰ در وزارت دفاع امریکا مطرح و توسط آندروز[1] و همکاران ایشان به دنیای صنعت و تجارت وارد شد؛ به‌طوری‌که از سال‌های اولیه دهه ۱۹۷۰ به بعد، پژوهشـــگران این حوزه، نوع شـــناســـی گوناگونی را برای توضـــیح نحوه شـــکل‌گیری اســـتراتژی‌ها، عرضـــه کرده‌اند. امروزه از این رویکردها به‌عنوان مکاتب حوزه راهبرد و شـــکل‌گیری آن که دارای تفاوت‌هایی زیربنایی هســـتند نام برده می‌شـــود. رویکردهای گوناگون نظریه‌پردازان حوزه راهبرد به چگونگی شکل‌گیری راهبرد در سازمان‌ها، موجب مطرح شدن مدل‌های متنوع و متعددی در این حوزه شده است.

دهه ۱۹۸۰ با نظریات مایکل پورتر[2] در حوزه رقابت سپری شد و در دهه ۱۹۹۰ به‌مثابه عصـــر جدید (اطلاعات)، رویکردهای راهبردی به وجود آمد. مینتزبرگ[3] و همکارانش (۱۹۹۸) ده مکتب در مورد راهبرد ارائه داده‌اند که در جدول ۱ آمده اســـت. دوویت و می‌یر[4] (۱۹۹۹) موضـــوعات کلیدی، ازجمله «شـــکل‌گیری راهبرد» و «مقصـــد ســـازمانی» را تقســـیم و دســـته‌بندی راهبرد را مطرح کردند. ویتینگتون[5] (۱۳۹۱) نیز با دو موضـــوع کلیدی «نقش عمل برنامه‌ریزی شـــده در مقابل عمل نوظهور» و «اهمیت منابع داخلی نســـبت به موقعیت خارجی» الگوی شکل‌گیری راهبرد را توضیح داده است.

1. Andrews
2. Michael Porter
3. Mintzberg
4. De wit & Meyer
5. Whittington

سال هفدهم، شماره ۶۸، تابستان ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 68, Summer 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

جدول ۱: مکاتب ده‌گانه راهبردی (علی‌احمدی و همکاران،۱۳۹۰)

نام گروه	نام مکتب
تجویزی	طراحی
	برنامه‌ریزی
	موقعیت‌یابی
	کارآفرینی
توصیفی	شناختی
	یادگیری
	قدرت
	فرهنگی
	محیطی
ترکیبی	پیکره‌بندی

برای تحلیل یک پدیده سیاسی بایستی نگاه ایجابی و سلبی به‌صورت توأمان به مسئله داشت؛ بدین ترتیب بر اساس بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، ده مهارت به‌صورت زیر باید ملحوظ نظر باشد.

۱- کل‌نگری (مشاهده مجموعه واقعیات باهم)

واقعیت‌هایی وجود دارد که اگر ما این واقعیت‌ها را در محاسبات خودمان نیاوریم، قطعاً در قضاوت اشتباه خواهیم کرد؛ در انتخاب راه هم اشتباه خواهیم کرد. این واقعیت‌ها را باید دید. ما وقتی‌که می‌خواهیم آرمان‌گرایی همراه با واقع‌بینی داشته باشیم؛ یعنی واقعیت‌ها را ببینیم و بر اساس واقعیت‌ها حرکت خودمان را تنظیم کنیم، باید توجه کنیم که به لغزش‌هایی که در اینجا ممکن است پیش بیاید، دچار نشویم. یک لغزش این است که ما بخشی از واقعیت‌ها را نبینیم که این مسئله موجب خطاست و خطای در محاسبه را به دنبال خواهد داشت. واقعیت‌ها را باید دانست. اگر ما نگاه کلان به انقلاب و حادثه‌ی پدید آمدن جمهوری اسلامی بیندازیم، جزئی‌نگری‌ها نمی‌تواند ما را گمراه کند (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

سال هفدهم، شماره ۶۸، تابستان ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 68, Summer 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

۲- ملاحظه‌ی نسبت به آرمان‌ها و واقعیت‌ها

بر اساس بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) آرمان‌های انقلاب بدون نیرو و نشاط و جسارت جوانی، قابل‌تعقیب و قابل‌دسترسی نیست. درصورتی که نیروی جوانی یعنی قدرت فکری و بدنی، نشاط و روحیه و حالت تحرک و همچنین جسارت، یعنی خط‌شکنی‌ها که در جوان‌ها به‌عنوان خصیصه وجود دارد، نباشد ما به آرمان‌ها دست پیدا نخواهیم کرد؛ بنابراین جوان‌ها در زمینه دسترسی به آرمان‌ها و تحقق آرمان‌های انقلاب و آرمان‌های اسلامی دارای مسئولیت بزرگی هستند و کارآمدی بسیار بالایی هم دارند؛ بنابراین نباید از آرمان‌خواهی دست برداشت و اصلاً بن‌بستی وجود ندارد. در آرمان‌خواهی صحیح و واقع‌بینانه، وقتی انسان واقعیت‌ها را ملاحظه می‌کند، هیچ‌چیز به نظرش غیرقابل‌پیش‌بینی نمی‌آید (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

۳- ملاحظه نسبت به تکلیف و نتیجه

بر اساس معظم له، ما دنبال تکلیف هستیم. تکلیف گرایی معنایش این است که انسان در راه رسیدن به نتیجه مطلوب، بر طبق تکلیف عمل کند؛ برخلاف تکلیف عمل نکند، ضد تکلیف عمل نکند، کار نامشروع انجام ندهد. البته باید به دنبال نتیجه هم بود. اگر آن‌کسی که برای رسیدن به نتیجه بر طبق تکلیف عمل می‌کند، به نتیجه مطلوب خود نرسید احساس پشیمانی نمی‌کند و خاطرش جمع هست که تکلیفش را انجام داده است؛ بنابراین اینکه تصور کنیم تکلیف گرایی معنایش این است که ما اصلاً به نتیجه نظر نداشته باشیم، نگاه درستی نیست (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

٤- لحظه شناسی

لحظه را باید شناخت، نیاز را باید دانست. مثلاً در کوفه دل‌هایشان پر از ایمان به امام حسین (ع) بود اما چند ماه دیرتر وارد میدان شدند، همه‌شان هم به شهادت رسیدند، پیش خدا هم مأجورند، اما کاری که باید بکنند، آن کاری نبود که آن‌ها کردند؛ لحظه را نشناختند (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

سال هفدهم، شماره ۶۸، تابستان ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 68, Summer 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

۵- تحلیل همزمان نقاط قوت و ضعف مسائل

پیشرفت‌هایمان را باید بشناسیم، ضعف‌هایمان را هم باید بشناسیم. اگر ضعف‌های خودمان را پنهان کنیم، نشناسیم، تجاهل کنیم، این ضعف‌ها خواهد ماند، نهادینه خواهد شد، برطرف نخواهد شد. لذا، همه نقاط قوت و ضعف را باید بدانیم (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

٦- توجه به شاخص‌ها

اگر ملتی قدرت تحلیل خودش را از دست بدهد، فریب و شکست خواهد خورد. اصحاب امام حسن (ع) قدرت تحلیل نداشتند، نمی‌توانستند بفهمند که قضیه چیست و چه دارد می‌گذرد؛ بنابراین شاخص‌ها را گم کردند. در جاده همیشه باید شاخص‌های موردنظر باشد. اگر شاخص را گم کردید، زود اشتباه می‌کنید (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

۷- مفهوم‌سازی و توجه به دلالت الفاظ بر معانی

یکی از چیزهایی که در هر حرکت عمومی و در هر نهضت لازم است، این است که بر اساس تفکرات و مبانی پایه‌ای این نهضت و این جریان، هم بایستی «واژه‌سازی» بشود و هم بایستی «نهادسازی» بشود. وقتی یک فکر جدید، مثل فکر حکومت اسلامی و نظام اسلامی و بیداری اسلامی مطرح می‌شود مفاهیم جدیدی را در جامعه القا می‌کند؛ بنابراین این حرکت و این نهضت باید واژه‌های متناسب خودش را دارا باشد؛ اگر از واژه‌های بیگانه وام گرفت، فضا آشفته خواهد شد و مطلب ناگفته خواهد ماند (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

۸- تأمل در افکار بازیگران سیاسی

باید دشمنی‌ها را شناخت؛ مشکل ما این است. خواص باید بصیرت داشته باشند تا موجب غفلت نشوند. از صدر مشروطه علمای بزرگی بودند که به توطئه و تفکرات غرب توجه نکردند و ندانستند که این‌ها دارند با اسلام مبارزه می‌کنند. نتیجه این شد که کسانی که فهمیدند به دار زده شدند و این‌ها حساسیتی پیدا نکردند. این اشتباهی است که انجام

سال هفدهم، شماره ۶۸، تابستان ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 68, Summer 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

گرفت، این اشتباه را ما نباید انجام دهیم (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

۹- اصلی و فرعی کردن مسائل

در بسیاری از اوقات یک مسئله اصلی در کشور وجود دارد که همه باید همت کنند و به سراغ این مسئله اصلی بروند. باید مسئله کانونی کشور این باشد اما ناگهان می‌بینیم از یک‌گوشه‌ای یک‌صدایی بلند می‌شود، یک مسئله حاشیه‌ای درست می‌کنند، ذهن‌ها متوجه آن می‌شود. مسائل اصلی را باید شناخت و مسائل فرعی را اصلی نکرد نه اینکه مطرح نکرد و مسائل فرعی هم باید طرح شود. همه جزئیات باید طرح شود اما اصلی نشود و ملاک مخالفت و موافقت قرار نگیرد (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

۱۰- شنیدن همه سخنان و انتقادها و انتخاب بهترین

حرف همه را باید شنید، گوش کنید اگر دیدید حرف درستی است آن‌وقت «فیتبعون احسنه». باید استماع کرد؛ بعد هرچه بهتر است، انسان قبول کند هرچند که آن بهتر از زبان کسی دربیاید که انسان او را دوست ندارد، قبول ندارد (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

در حوزه الگوهای تحلیل راهبردی از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) تحقیقاتی اندکی انجام شده است که در ادامه به آن پرداخته می‌شود. پالیزبان (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «سنجش موقعیت راهبردی انقلاب اسلامی و تدوین برآورد راهبردی برای رسیدن آن به موقعیت مطلوب» نشان داد که سنجش موقعیت راهبردی انقلاب اسلامی و تعیین اینکه انقلاب اسلامی در هر بخش و در شرایط موجود و مطلوب در کدام موقعیت راهبردی (تهاجمی، محافظه‌کارانه، رقابتی و تدافعی) قرار دارد، از طریق ارزیابی عوامل راهبردی شامل قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای آن بخش امکان‌پذیر است. ضمن اینکه توصیف و تبیین موقعیت راهبردی و شناخت چالش‌های راهبردی در مسیر رسیدن از شرایط موجود به شرایط مطلوب تسهیل‌کننده طراحی و تدوین راهبردها برای دستیابی به

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

مطلوبیت راهبردی در هر بخش خواهد بود. مسلمی و فاضلی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «مدل تحلیل راهبرد در منظومه فکری مقام معظم رهبری» نشـــان دادند که در گفتمان انقلاب به دلیل ابتنا بر پارادایم الهی–ارزشی در بعد دیدگاه‌سازی مؤلفه «علم محوری/تولید علم» را به‌منظور افزایش درک فرصـــت‌ها، گســـترش مرزهای دانش و غنی‌ســـازی ذهنی، همراه با تزکیه فردی و جمعی را زمینه‌ساز جلب فرصت‌ها می‌داند. در بعد تحلیل گلوگاه «عوامل حیاتی موفقیت» به دلیل همزادی گلوگاه‌های اصلی و شایستگی‌های کلیدی، مؤلفه «قابلیت سازی و استحکام ساخت درونی» را به‌مثابه شایستگی‌های کلیدی رفع موانع توصیه می‌کند و بالاخره در بعد راه‌یابی به دلیل رویکرد آینده‌ساز، مؤلفه «قاعده شـکنی» خلاقانه را به‌منظور بروز و ظهور قواعد الهی انســـانی منطبق بر قابلیت‌های درونی دنبال می‌نماید. محمدی‌لرد (۱۳۹۲) در پژوهشـــی با عنوان «مدل تحلیل راهبردی در اندیشـــه مقام معظم رهبری» سه مقوله اهداف راهبردی، تبیین راهبردی واقعیت‌های اجتماعی و تفکر راهبردی را در فرایند تحلیل راهبردی لحاظ کرد. بر اساس نظر ایشان، یک تحلیل‌گر راهبردی، ابتدا اهداف راهبردی نظام سـیاسـی (وضـع مطلوب) را شـناخته و سـپس واقعیت‌های اجتماعی راهبردی (وضـع موجود) را تبیین می‌نماید و در نهایت شـیوه حرکت از وضـع موجود به وضـع مطلوب (راهبرد) را با کمک تفکر راهبردی ترسـیم کند. بنابراین پژوهش حاضـر درصـدد اسـت تا نسـبت به طراحی الگوی تحلیل راهبردی مبارزه با مواد مخدر بر محور اندیشـــه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) اقدام نماید. درواقع ما به دنبال به پاســـخ به این سـؤال هسـتیم که الگوی تحلیل راهبردی مبارزه با مواد مخدر بر محور اندیشـه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) چگونه است؟

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

پژوهش حاضـر کاربردی و در نوع پژوهش در زمره پژوهش‌های کیفی اسـت و از روش تحلیل گفتمان و تحلیل محتوا نیز بهره‌گیری شـده اسـت و روش گردآوری نیز اسـنادی است. در این پژوهش تحلیل گفتمان صرفاً متنی یا زبانی است و تمرکز تحلیلی آن محدود

سال هفدهم، شماره ۶۸، تابستان ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 68, Summer 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

به بخش‌های کوچکی از کلام یا نوشته است؛ بنابراین مجموعه بیانات و سخنرانی‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با تمرکز بر سخنرانی‌های موضوعی و ویژه در مناسبات مبنای برنامه‌ریزی قرار گرفت. برای طراحی الگوی تحلیل راهبردی، با نظر خبرگان و صاحب‌نظران، از روش دلفی استفاده شد. در این مطالعه، سه مرحله متوالی پشت سر گذاشته شده است که عبارت‌اند از: مرحله پیش از مطالعه دلفی که در آن با تکنیک‌های پایش محیطی و شبکه‌ای، سند کاوی و بررسی کتابخانه‌ای، کلید مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های الگوی تحلیل راهبردی شناسایی و استخراج شدند. ابزار به‌کار رفته در این مرحله، فیش‌های پایش و فیش‌های تحلیل سندی است که محقق سازمان‌دهی و تنظیم داده‌های استخراجی آن‌ها را انجام داده است. دومین مرحله، شامل مرحله مطالعه دلفی و اجرای دو راند پیوسته دلفی در میان ۸ نفر از اعضای نمونه شامل «پانل دلفی خبرگان» بوده است که با استفاده از بحث و تبادل نظر کارشناسی بین اعضا صورت گرفت. سپس نتایج نظرات در خصوص مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های خروجی مجدداً در جلسات کانونی مورد بررسی قرار گرفت. داده‌های حاصل از نظرات اعضای پانل جمع‌آوری و مجدداً به اعضای نمونه انعکاس یافته است. گفتنی است اعضای نمونه پژوهشی به شیوه هدفمند از جامعه آماری استادان و مدیران ارشد حوزه راهبردی و مبارزه با مواد مخدر در ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری و دانشگاه‌های منتخب انتخاب شده‌اند. سومین مرحله، شامل مرحله پس از مطالعه دلفی است که در آن الگوی تحلیل راهبردی مبتنی بر اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) از فرایند دلفی، در جلسه آخر کانونی مورد تحلیل قرار گرفت و اصطلاحات مورد نظر بر اساس کلیدواژه‌های مستخرج از بیانات رهبری، ازلحاظ جامعیت، شمولیت و ساختاری الگوی تحلیل راهبردی مورد بررسی واقع گردید و الگوی پیشنهادی نهایتاً به تأیید متخصصان رسیده و اعتباربخشی شده است.

یافته‌ها

با توجه به سؤال و هدف پژوهش مبنی بر اینکه الگوی تحلیل راهبردی مبارزه با مواد مخدر بر محور اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) چگونه است؟ با پاسخ به این پرسش و از رهگذر ترسیم مدل تحلیل راهبردی در اندیشه رهبر انقلاب، تلاش می‌شود

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

به‌صورت ضمنی، دستورالعملی برای تحلیل راهبردی در ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری پیشنهاد شود. درواقع مدلی از تحلیل راهبردی در حوزه مبارزه با مواد مخدر ترسیم شده و سپس هر یک از عناصر آن تبیین و تشریح شود. قبل از ارائه الگوی تحلیل راهبردی از مراحل سه‌گانه پژوهش، ترکیب ۸ نفر از اعضای نمونه پژوهش که به شیوه هدفمند از جامعه استادان و مدیران ارشد حوزه مسائل راهبردی و مبارزه با مواد مخدر انتخاب شده و پانل خبرگان و متخصصان در این مطالعه دلفی را تشکیل می‌دهند به نسبت مراجع انتخاب، فراوانی و درصد در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲: توزیع نمونه‌ای هدفمند دلفی (اعضای پانل دلفی)

اعضای پانل دلفی	نوع مدرک	فراوانی	درصد فراوانی
مدیران ارشد (مرد)	دکتری	۷	٪۸۸
مدیران ارشد (زن)	دکتری	۱	٪۱۲

پس از این مرحله، یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌های مرحله پیش از مطالعه دلفی که اغلب با روش‌های پایش محیطی و شبکه‌ای، سند کاوی و بررسی کتابخانه‌ای و تحلیل محتوای بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) انجام‌گرفته است، ارائه شده است. در این مرحله و پس از پایش محیطی تعداد ۵ مؤلفه و تعداد ۲ زیر مؤلفه استخراج و ثبت شده‌اند. پس از چندین دور پالایش و اصلاح و تعاریف عملیاتی از مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌ها، تعداد ۵ مؤلفه استخراجی از این مرحله به صورت جدول ۳ استخراج و متمایز گردید.

جدول ۳: مؤلفه‌های الگوی راهبردی

مؤلفه	زیر مؤلفه
۱- واقعیات	الف) شایستگی‌های کلیدی ب) چالش‌ها
۲- اهداف راهبردی	
۳- راهبردهای کلی و عمومی	
۴- اصول و ارزش‌ها	
۵- سیاست‌ها	

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

بر این اســـاس، بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) تحلیل و الگوی تحلیل راهبردی شامل مؤلفه‌های زیر است :

مؤلفه اول: تحلیل واقعیات

مقام معظم رهبری فرمودند: «...اولاً از توانایی‌های خودمان آگاهی داشـــته باشـــیم، ثانیاً آسیب‌پذیری‌های خودمان را درست بشناسیم، هم بدانیم توانایی‌هایمان چیست، هم آن آســـیب‌پذیری‌هایمان...»[1]؛ لذا در الگوی پیشـــنهادی، توانایی‌ها و فرصـــت‌های موجود در کشور تحت عنوان «شایستگی‌های کلیدی» و نقاط نقص، آسیب و تهدید در کشور، تحت عنوان «چالش‌ها» با تعاریف زیر از بیانات ایشان استخراج گردید:

الف) شایستگی‌های کلیدی

شـــایســـتگی کلیدی به قابلیت‌ها، دانش، مهارت‌ها و منابعی اشـــاره دارد که «قدرت تعیین‌کننده» را تشـکیل می‌دهند و نیز فرصـت‌های پیش روی کشـور را شـامل می‌شـود. قدرت تعیین‌کننده، یک منظومه و مجموعه‌ای از عوامل گوناگون اســـت که به هم مرتبط‌اند[2].

ب-چالش‌ها

چالش‌ها مهم‌ترین و ملموس‌ترین عارضـه‌های موجود در مبحث مدنظر تلقی می‌شـوند که مانعی در مسـیر بهره‌برداری از فرصـت‌های پیش رو و یا حذف عوامل[3] بازدارنده هسـتند[4]. همچنین تهدیدها و آسیب‌پذیری‌ها و نقاط ضعف تحت عنوان چالش‌ها طبقه‌بندی گردیده است.

مؤلفه دوم: اهداف راهبردی

در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، انتخاب جهت صحیح در هر اقدام، از اهمیت بالایی برخوردار اسـت. می‌فرمایند: «...مهم، انتخاب جهت درسـت اسـت. جهت‌گیری را

۱. بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱/۰۳/۰۴

۲. بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار مسئولان نظام، ۱۴۰۱

۳. عوامل: علل ریشه‌ای و اولویت‌دار پدیدآورنده و تداوم‌بخش چالش‌ها هستند.

۴. سند تحول دولت مردمی، نسخه ۱، سال ۱۴۰۰

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

باید درست انتخاب کنیم؛ این قطب‌نماست، این شاخص اصلی است. اگر چنانچه جهت‌گیری را غلط انتخاب کردیم، در انتخاب جهت‌گیری اشتباه کردیم، تلاش مضاعف ما نه‌فقط ما را به نتیجه نمی‌رساند، بلکه ما را از راه دور می‌کند...»[1]. هدف راهبردی کانون تمرکزی عرضه می‌کند که به تصمیم‌گیران این امکان را می‌دهد تا انرژی خود را به سمت آن متوجه کرده و از تفرق و پریشانی پرهیز کنند. در حقیقت، تحلیل راهبردی به‌صورت بنیادی با مقوله هدف و شکل دادن مستمر به آن مرتبط است و توسط آن هدایت می‌شود (محمدی لرد، ۱۳۹۲).

مؤلفه سوم: راهبردهای کلی

به نظر می‌رسد محور بنیادین و محرک اصلی پیشرفت و حرکت از وضع موجود به وضع مطلوب، نوعی توان نرم‌افزاری یا به عبارتی، شیوه‌های خاص از تفکر جهت تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری است و اگر این توان نرم‌افزاری در سازمان نباشد و یا تناسبی بین توان سخت‌افزاری و نرم‌افزاری آن وجود نداشته باشد، حصول موفقیت امری غیرممکن و یا حداقل بسیار مشکل و پرهزینه خواهد بود. در حقیقت تفکر راهبردی در راستای پاسخ دادن به این پرسش است که «چگونه باید به هدف موردنظر رسید». همان‌طور که بیان شد در تحلیل راهبردی، منظور از راهبرد راهی است که سازمان را به هدف می‌رساند، مأموریت را محقق می‌سازد و به چشم‌انداز معنا می‌بخشد؛ بنابراین راهبردها مسیر تحقق هدف، اصلاح یا رفع عامل هستند.

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در بیانات خود، همچنین به موضوع مهم دیگری اشاره داشته و آحاد مردم و مسئولین را متوجه آن کرده‌اند که موفقیت، پیشرفت و امنیت درگرو حفظ ارزش‌های اسلامی است[2]. می‌فرمایند: «.... اموری هست که مردم باید انجام دهند و صفت‌هایی هست که باید آن صفات را برای خودشان به وجود آورند. این‌ها ارزش‌ها است. کارها و صفاتی هم هست که مردم باید از آن‌ها دوری کنند. این‌ها ضد

۱. بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام، ۱۳۹۲/۰۴/۳۰
۲. بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با کارگزاران نظام، ۱۳۷۳/۰۳/۰۸

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]
[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

ارزش‌ها است...»؛ لذا اصول و ارزش‌ها (مؤلفه چهارم) و سیاست‌ها (مؤلفه پنجم) نیز در این الگو استخراج گردید.

مؤلفه چهارم: اصول و ارزش‌ها

ارزش‌ها، باورها، بایدها و نبایدها است که در تصمیم‌گیری‌های راهبردی، نقش کلیدی دارند. همچنین مجموعه‌ای از ارزش‌های بنیادین و پایدار که بر کلیه تصمیمات و اقدامات، حاکم بوده و هدایت‌گر راهبردها و برنامه‌ریزی‌ها برای نیل به اهداف می‌باشند، اصول نامیده می‌شوند.

مؤلفه پنجم: سیاست‌ها

سیاست‌ها برای تحقق آرمان‌ها و اهداف، پس از مجموعه آرمان‌ها قرار می‌گیرند و حاوی اصولی هستند که آرمان‌ها را به مفاهیم اجرایی نزدیک می‌کنند.

دومین مرحله از پژوهش، مرحله مطالعه دلفی و اجرای ابزار دلفی در دو راند پیوسته در میان اعضای پانل است (ابزار دلفی در این مرحله بحث کانونی و متمرکز صاحب‌نظران دلفی است که دربرگیرنده ۵ کلید مؤلفه و ۲ زیر مؤلفه در مرحله قبل است)؛ ازآنجایی‌که یکی از فنون تحلیل پاسخ‌های دلفی، دستیابی به ملاک داوری نسبت به برآیند نظرات اعضاست؛ بنابراین، محقق با لحاظ کردن پارامترهای آماری و به‌ویژه درصد فراوانی پاسخ‌ها درباره هر زیر مؤلفه و نیز با مطالعه سوابق موضوع، ملاک و دامنه تصمیم‌گیری درباره نوع پاسخ اعضای پانل نسبت به اجماع یا اجماع نداشتن مؤلفه‌های دلفی را به‌صورت جدول ۴ تعیین کرده است.

جدول ٤: ملاک داوری و دامنه اجماع در تحلیل پاسخ‌های پانل دلفی

	۰ تا ۳۹ درصد	۴۰ تا ۵۹ درصد	۶۰ تا ۷۹ درصد	۸۰ تا ۱۰۰ درصد
نوع اجماع	اجماع رد	عدم اجماع	اجماع غیر یکدست	اجماع نسبی یکدست
نتیجه تحلیل	حذف زیر مؤلفه از فرایند دلفی	خروج زیر مؤلفه از فرایند دلفی	۱- اصلاح، ویرایش و ادغام و پیشنهاد ۲- انتقال به مرحله بعد	تثبیت گزینش زیر مؤلفه

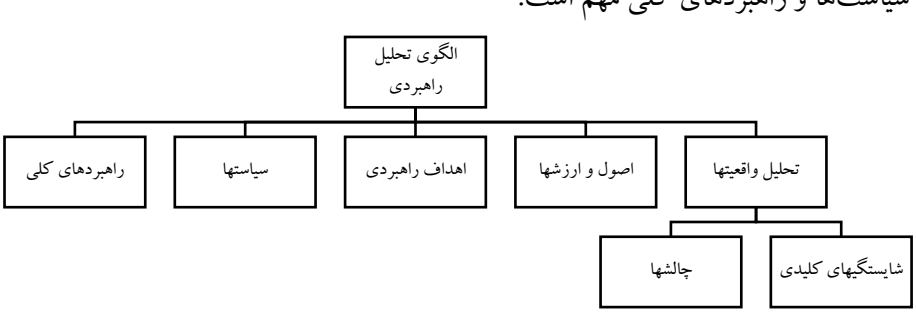
سال هفدهم، شماره ۶۸، تابستان ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 68, Summer 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

اکنون با توجه به ملاک داوری تعریف شده در بالا، یافته‌های حاصل از تجزیه‌وتحلیل آماری پاسخ‌های مرحله ۱ دلفی برای هرکدام از مؤلفه‌های اصلی پنج‌گانه در قالب جدول ۳ نشان داده شده است؛ در طول اجرای مرحله ۱ دلفی همه اعضا در جلسه حضور داشتند؛ بنابراین ملاک تحلیل داده‌ها نظرات ۸ نفر اعضای پانل است؛ بنابراین تعداد ۸ نفر از مرحله ۱ در مرحله ۲ دلفی نیز شرکت کردند.

داده‌های آماری حاصل از مرحله ۱ دلفی با ملاک داوری و دامنه اجماع تعریف‌شده (جدول ۲) برای فرایند دلفی مطابقت داد و ارزیابی شده است و در پایان مرحله ۱ دلفی، تعداد و ترکیب مؤلفه‌های اصلی و زیر مؤلفه‌های راه‌یافته به مرحله ۲ دلفی استخراج و نتایج به اطلاع اعضای پانل رسانده شد. برای شروع پیوسته مرحله ۲ دلفی در پژوهش حاضر، ابزار دلفی در قالب برگزاری جلسه کانونی مجدد، حاوی نتایج جدول فوق (مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های خروجی) به همراه تحلیل آماری پاسخ‌های مرحله قبلی در اختیار ۸ نفر از اعضای پانل دلفی، به‌صورت تبادل نظر کارشناسی قرار گرفت؛ به‌طوری‌که مطابق ملاک داوری و دامنه اجماع دلفی (جدول ۲) برای مرحله ۲ دلفی ارزیابی شد که نتایج به‌دست‌آمده از پایان مرحله ۲ برحسب مؤلفه‌های اصلی و زیر مؤلفه‌ها، تائید و مبنای الگو قرار گرفت. با توجه به خروجی حاصل از فرایند دلفی، مدل تحلیل راهبردی در نظر رهبری را می‌توان در نمودار ۱ ترسیم کرد که در آن ۵ مقوله و دو زیر مقوله تحلیل واقعیت‌ها (شایستگی‌های کلیدی و چالش‌ها)، اصول و ارزش‌ها، اهداف راهبردی، سیاست‌ها و راهبردهای کلی مهم است.

نمودار ۱: الگوی تحلیل راهبردی از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

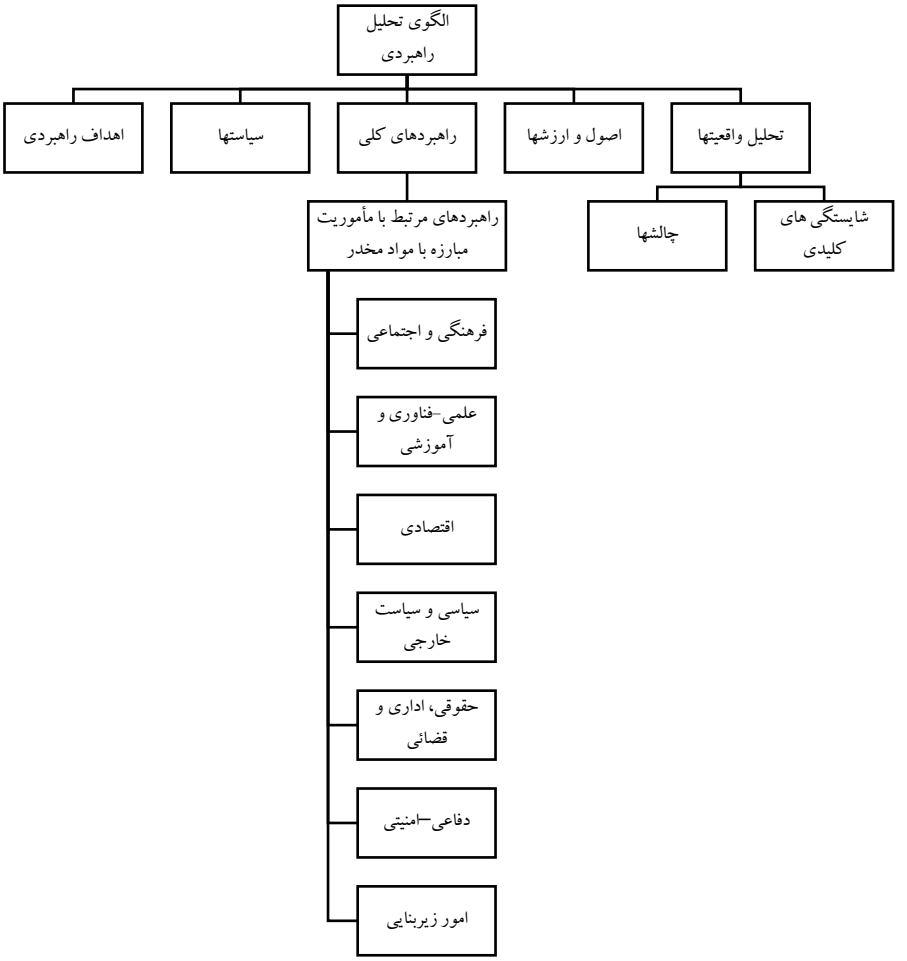
[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

مرحله سوم از مطالعه، شامل مرحله پس از مطالعه دلفی است که نهایتاً در طی فرایند خارج از دلفی، مجدداً جلسه آخر برگزار و ضمن گزارش الگوی تحلیل راهبردی، در حوزه جامعیت الگو، شمولیت الگو، ساختاری الگو، تناسب الگو و راه‌اندازهای اجرایی الگو طراحی و به‌منظور اعتباربخشی الگوی تجربی احصا شده و پس از جمع‌آوری و تجزیه‌وتحلیل نظرات خبرگان موضوع، نتایج اعتباربخشی مدل نشان داد که مدل ارائه شده در محورهای پنج‌گانه شرایط لازم را داراست. علاوه بر این، چون هدف از الگوی تحلیل راهبردی، تدوین راهبردهای مرتبط با مأموریت مبارزه با مواد مخدر مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بود، درواقع؛ پس از تحلیل محتوای بیانات معظم‌له در مؤلفه‌های پنج‌گانه و زیر مؤلفه‌های الگو، گام بعدی تعیین راهبردهای مرتبط با مأموریت‌های مبارزه با مواد مخدر است؛ بنابراین با توجه به حوزه‌های مختلف سخنرانی‌ها، مجدداً جلسه‌ای متمرکز با حضور خبرگان، برگزار گردید. پس از بحث و تبادل نظر، مقرر شد که راهبردهای حوزه مبارزه با مواد مخدر، از راهبردهای احصایی از بیانات، در جلسات خبرگی، تعیین گردد و این راهبردها در جلسه‌ای مورد بررسی واقع و دسته‌بندی گردد. با توجه به بررسی بیانات و استخراج راهبردها، مشخص گردید که این راهبردها را می‌توان در هفت حوزه فرهنگی-اجتماعی؛ علمی-فناوری و آموزشی؛ اقتصادی؛ سیاسی و سیاست خارجی؛ حقوقی، اداری و قضائی؛ دفاعی – امنیتی و امور زیربنایی تقسیم‌بندی نمود. بنابراین این دسته‌بندی نیز مبنای الگوی تحلیل راهبردی قرار گرفت. الگوی جامع تحلیل راهبردی مرتبط با مأموریت مبارزه با مواد مخدر در نمودار ۲ ارائه شده است.

سال هفدهم، شماره ۶۸، تابستان ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 68, Summer 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

نمودار ۲: الگوی جامع تحلیل راهبردی از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مرتبط با حوزه مأموریت مبارزه با مواد مخدر

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه پدیده مواد مخدر به‌عنوان یک مشکل ملی در اکثر کشورهای جهان و تنوع گونه‌های مواد مخدر و قاچاق بین‌المللی آن به مشکل جهانی تبدیل شده است. کمتر کشوری را می‌توان یافت که با معضل مواد مخدر و پیامدهای ناشی از آن درگیر نباشد؛ به‌طوری‌که این موضوع باعث کند شدن و یا حتی توقف روند توسعه‌ی جوامع مختلف شده است. در زمینه‌ی قاچاق مواد مخدر بیشتر گروه‌های جرائم سازمان‌یافته در تجارت

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

غیرقانونی مواد مخدر، فعال هستند. درواقع قاچاقچیان سازمان‌یافته مواد مخدر به‌عنوان بازیگران اصلی تجارت نامشروع مواد مخدر، با شیوه‌های مختلف و تأسیس شرکت‌های پوششی و برخی فعالیت‌های به‌ظاهر اقتصادی، پول خود را به‌صورت قانونی وارد بازار بانکداری سایر کشورها می‌کنند؛ البته در دنیای امروز مسئله‌ی مهم در تجارت مواد مخدر نه تولید و نه بازاریابی، بلکه ترانزیت آن است. از این‌رو شبکه‌ای منظم و وسیع و مخفی پدید آمده که با سازمان‌دهی بزرگ حمل‌ونقل جهانی شرکت‌های دارویی، باندهای تبهکاری بین‌المللی و محلی و حتی دولت‌مردان و مقامات محلی برخی از کشورها در آن فعال‌اند که این باندهای تبهکاری متفاوت از یکدیگر عمل می‌کنند.

از طرفی مواد مخدر و اعتیاد نیز یکی از جدی‌ترین و مهم‌ترین آسیب‌های اجتماعی است. طبق مطالعات، اعتیاد عامل بسیاری از مسائل و آسیب‌های اجتماعی دیگر در جامعه از جمله طلاق، خشونت، افزایش جرم و جنایت، فساد اخلاقی، بیکاری، پول‌شویی، سرقت، افزایش هزینه‌های عمومی جامعه، کاهش امنیت اجتماعی و ... را به دنبال دارد. بر این اساس نظام حکمرانی با تدوین سیاست‌ها و قوانین مرتبط با حوزه مبارزه با مواد مخدر همواره به دنبال مبارزه با این پدیده و کاهش آسیب اجتماعی آن بوده است. مبارزه با مواد مخدر یک کار پیچیده است و دستگاه‌های مختلفی در این زمینه در سطوح مختلف آموزشی، درمان، حمایتی، نظامی و قضایی باید وارد شوند. بر این اساس تدوین راهبردهای تحول بخش و عزم مدیران ارشد در نقش‌آفرینی برای انتقال راهبردها، حائز اهمیت است. بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مانند زنجیره‌ای به‌هم‌پیوسته است که با کنار هم قرار دادن این زنجیره می‌توان اندیشه این نظریه‌پرداز اسلامی-ایرانی و متفکر مسلمان را به‌عنوان راهبردهای اساسی در تمامی زمینه‌های مختلف به کار برد. البته درک الگوی راهبرد مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مستلزم تثبیت معانی فراهم آمده از کلیدواژه‌های اصلی و شناسایی نقاط کانونی و متمرکز از بیانات ایشان و شناخت روابط بین آن‌هاست.

در این پژوهش، الگوی تحلیل راهبردی مبتنی بر بیانات مقام معظم راهبری شامل پنج مؤلفه، تحلیل واقعیات؛ اهداف راهبردی؛ راهبردهای کلی و عمومی؛ اصول و ارزش‌ها؛ سیاست‌ها است که فرایند تحلیل راهبردی را تشکیل می‌دهند.

سال هفدهم، شماره ۶۸، تابستان ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 68, Summer 2023
[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]
[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

در بعد تحلیل واقعیات؛ شـــایســـتگی کلیدی، قدرت تعیین‌کننده دارد و همچنین فرصـــت‌های پیش روی کشـــور را شـــامل می‌شـــود. همچنین در واقعیت‌ها بایســـتی موانع، تهدیدها و آسیب‌پذیری‌ها ملحوظ نظر باشـد؛ بنابراین در الگوی تحلیل راهبردی، توجه به واقعیت‌ها به‌عنوان یکی از ملزومات نیل به وضع مطلوب یا اهداف راهبردی، مهم بوده و بر اســـاس این واقعیت‌ها، تحلیل‌گر راهبردی قادر اســـت ابزارهای مادی و معنوی حرکت به ســـمت اهداف راهبردی و موانع و مشـکلات موجود را شـناسـایی کند. مؤلفه دوم الگوی تحلیـل راهبردی، تـدوین و طراحی اهـداف راهبردی اســـت کـه مقـام معظم رهبری (مدظله‌العالی) آن را مانند یک قطب‌نما می‌دانند. در تفکر راهبردی بیش از ســـازوکارهای اجرایی، باید به هدف نهایی توجه شـــود. ارزشـــمندی ســـازوکارهای اجرایی به میزان تأثیرگذاری آن‌ها در تحقق هدف نهایی بستگی دارد و بدون تشخیص میزان تأثیرگذاری، صـــرف منابع برای ســـازوکارها و خطوط حرکت غیر مؤثر، توان لازم برای پرداختن به اهداف اصـــلی را از بین می‌برد؛ بنابراین آنچه اصـــالت دارد تحقق هدف اســـت و نه حل مسئله. مؤلفه سوم در الگوی تحلیل راهبردی، به راهبردهای کلی و عمومی اختصاص دارد. راهبرد در گفتمان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) یک الگو برای حل مســـائل معرفی می‌کند. درواقع راهبردها در دیدگاه ایشـان بایسـتی قاعده شـکن و مرزشـکن و خلاقانه و آینده‌ســاز باشـد. چنین راهبردهایی قابلیت هدایت و اداره نظام جمهوری اسـلامی ایران و بهره‌گیری کارآمد و مؤثر از همه منابع انسانی و مادی برای تمرکز بر اولویت‌های راهبردی برخوردار اسـت. درک و عمل در چارچوب الگوی راهبردی ارائه شـده، نوعی بصـیرت و فهم را فراهم می‌کند تا در شـــرایط پیچیده اجتماعی، واقعیت‌ها و قواعد آن به‌درســـتی شناخته شوند و ویژگی‌های جدید جامعه زودتر از دیگران کشف شوند. از طرفی، مقابله و مبارزه با ورود، عرضـــه، تولید و توزیع مواد مخدر و روان‌گردان‌ها در جمهوری اســـلامی ایران، وارد مرحله جدیدی شـــده اســـت. ظهور فناوری‌های نوین، رشـــد فضـــای مجازی و معرفی انواع مواد مخدر در این فضا، کشور را وارد چالشی جدید نموده است.

بنابراین مقابله با این اتفاق، مســـتلزم اتخاذ راهبردهای جامع در این حوزه اســـت. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در تمامی سخنرانی و بیانات خود، جهت‌گیری‌هایی را در تمام

سال هفدهم، شماره ۶۸، تابستان ۱۴۰۲
Vol. 17, No. 68, Summer 2023

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

حوزه‌ها مشخص نموده است. شناسایی این جهت‌گیری‌ها در حوزه‌های مرتبط با مواد مخدر برگرفته از بیانات ایشان امکان‌پذیر بوده و می‌تواند تصویر روشنی برای گلوگاه‌های مبارزاتی تداعی نماید. بر این اساس در الگوی تحلیل راهبردی، راهبردهای حوزه مرتبط با مأموریت مبارزه با مواد مخدر بر اساس راهبردهای برگرفته از بیانات معظم له و دسته‌بندی آن در هفت حوزه، مبنای استخراج راهبرد، قرار گرفت. در بعد چهارم به اصول و ارزش‌ها اشاره شده است. در این بعد می‌توان بایدها و نبایدها و ارزش‌های بنیادین که بر کلیه تصمیمات اثر داشته و هدایت‌گر راهبردها می‌باشد را مبنای برنامه‌ریزی و نیل به اهداف در نظر داشت؛ بنابراین برای تشخیص اهداف و راهبردهای مختلف به‌ویژه راهبردهای حوزه مبارزه با مواد مخدر و ارزش‌های اصلی و راهبردی، لازم است به اندیشه رهبر انقلاب مراجعه شود. بعد پنجم؛ سیاست‌ها است. سیاست‌ها برای تحقق آرمان و اهداف است. درواقع بر اساس نظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نوسازی نظام به معنای تجدیدنظر در آرمان‌ها نیست، بلکه به معنای تغییر در سیاست‌ها و تدابیر است. از نظر معظم له، جهت‌گیری‌ها بایستی به شکل سیاست عملی دربیاید. باید در خلال این سیاست‌های عملی، اهداف کلی و جهت‌گیری‌ها تبیین شود و نقش پیدا کند و برجسته شود. سیاست‌های کلی مبارزه با مواد مخدر نیز در راستای تدوین همین جهت‌گیری‌ها تهیه شده است؛ بنابراین تدوین سیاست‌ها و شناسایی این سیاست در بیانات می‌تواند جهت‌گیری در حوزه مبارزه با مواد مخدر را تبیین نماید.

در این پژوهش، یک الگوی بومی و جدید تحلیل راهبردی ارائه شد و فرایند آن به راهبرد و دسته‌بندی این راهبردها در حوزه مرتبط با مأموریت مبارزه با مواد مخدر یک فرایند نوظهور است که می‌تواند مورد استفاده محققین و پژوهشگران قرار گیرد؛ اما در خصوص مقایسه نتایج حاصل از تحقیق حاضر با دیگر پژوهش‌های انجام شده نیز بایستی عنوان نمود که الگوی تحلیل راهبردی ارائه شده در این تحقیق به لحاظ تدوین واقعیت‌ها، اهداف راهبردی و راهبرد با تحقیق محمدلرد (۱۳۹۲) و به لحاظ تدوین شایستگی‌های کلیدی و چالش‌ها با تحقیق مسلمی و فاضلی (۱۳۹۷) همسو است؛ اما همان‌طور که بیان شد این تحقیق به لحاظ در نظر گرفتن تمامی مؤلفه‌های راهبردی برگرفته از اندیشه و

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]

گفتمان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)؛ همچنین تبدیل این مؤلفه‌ها به راهبردهای حوزه مبارزه با مواد مخدر و دسته‌بندی نمودن راهبردها، یک الگوی جامع می‌توان تلقی نمود. ضمن اینکه دسته‌بندی این راهبردها می‌تواند در تعیین نقش سازمان‌های متولی مبارزه با مواد مخدر را تعیین و برنامه اقدام هرکدام از این دستگاه‌ها را برنامه‌ریزی نمود. با توجه به اینکه الگوی تحلیل راهبردی ارائه شده در این تحقیق، برای تدوین راهبردهای حوزه مبارزه با مواد مخدر مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مورد استفاده قرار گرفته و یافته‌های حاصل از آن مورد تائید قرارگرفته است، پیشنهاد می‌گردد سازمان‌ها از الگوی تحلیل راهبردی متناسب با مأموریت خود استفاده نمایند.

منابع

بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با کارگزاران نظام، ۱۳۷۳/۰۳/۰۸

بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام، ۱۳۹۲/۰۴/۳۰

بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار مسئولان نظام، ۱۴۰۱/۰۱/۲۳

بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱/۰۳/۰۴

پالیزبان، محسن (۱۴۰۰). سنجش موقعیت راهبردی انقلاب اسلامی و تدوین برآورد راهبردی برای رسیدن آن به موقعیت مطلوب. *فصلنامه سیاست*، ۵۱(۱)، ۳۹-۳۵.

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) (۱۳۹۲). *روش تحلیل سیاسی (مجموعه بیانات حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) درباره مهارت‌ها و فنون تحلیل سیاسی*، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.

سند تحول دولت مردمی، نسخه ۱، سال ۱۴۰۰.

علی‌احمدی، علیرضا؛ فتح‌الله، مهدی و تاج‌الدین، ایرج (۱۳۹۰). *نگرش جامع بر مدیریت استراتژیک*، تهران: تولید دانش.

محمدی‌لرد، عبدالمحمود (۱۳۹۲). مدل تحلیل راهبردی در اندیشه مقام معظم رهبری. *فصلنامه مطالعات راهبردی*، ۱۶(۶۲)، ۲۹-۷.

مسلمی، حسین و فاضلی، سیدطاهر (۱۳۹۷). مدل تحلیلی راهبرد در منظومه فکری مقام معظم رهبری. *فصلنامه راهبرد*، ۲۷(۸۹)، ۹۴-۶۷.

ویتینگتون، ریچارد (۱۳۹۱). *چیستی راهبرد (درآمدی بر الگوهای شکل‌گیری راهبرد)*، ترجمه بهمن حاجی-پور، تهران: سمت.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-06]

[DOI: 10.61186/etiadpajohi.17.68.7]